

Pr Liisa-Ly Pakosta
Justiits- ja Digiministeerium

Teie: 31.12.2025 nr JDM/26-0002/-1K

Meie: 09.02.2026 nr 1-7/2-3

**Arvamus kriminaalmenetluse seadustiku ja
teiste seaduste muutmise seaduse
(ametiprivileegid) eelnõu kohta**

Olete esitanud kooskõlastamiseks kriminaalmenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse (ametiprivileegid) eelnõu (edaspidi *eelnõu*), mille eesmärgiks on tagada eristaatuses elukutsete esindajate ameti- ja kutsesaladuse tõhusam kaitse ja selgem regulatsioon süüteomenetluses. Peame eelnõu eesmärki – luua selge ja terviklik menetluslik raamistik ametiprivileegide kaitseks ning tasakaalustada see süüteomenetluse huvidega – põhjendatuks ja vajalikuks. Eelnõu aitab lahendada mitmeid kehtivas õiguses esinevaid lünki ning arvestab Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikast ja rahvusvahelistest kohustustest tulenevaid nõudeid, eelkõige advokaadi ja kliendi vahelise suhtluse konfidentsiaalsuse tõhusama kaitse osas. Samas juhime tähelepanu mitmele sisulisele, normitehnilisele ja süsteemsele küsimusele, mille täpsustamine või muutmine aitaks vältida edaspidiseid tõlgendusvaidlusi ning tagada eelnõu praktilise toimivuse.

- 1) Eelnõu § 1 punktis 1 esitatud kriminaalmenetluse seadustiku (edaspidi *KrMS*) § 64¹ lõike 1 punktis 1 palume kasutada [kirikute ja koguduste seaduses](#) (edaspidi *KiKoS*) kasutatavaid termineid. Näiteks termini „usuorganisatsioon“ asemel mõistet „usuline ühendus“ (KiKoS § 5) ning termini „hingeline hoolekanne“ asemel termineid „pihtimine ja hingehoidlik vestlus“ (KiKoS § 22).

Eelnimetatud terminikasutus tuleks üle vaadata ka seletuskirjas. Näiteks, punktis 2.1 on kasutatud mõistet „kirikuõpetajad“, mille asemel on kohane kasutada terminit „vaimulikud“; punktis 2.2 kasutatud mõistet „usuorganisatsioon“, mille asemel korrektne on termin „usuline ühendus“; KrMS § 64¹ lõike 1 punkti 1 juures on mõiste „vaimulikkusega kaasnev“ asemel korrektsem rääkida seisuse asemel ametist.

Eelnõukohase KrMS § 64¹ lõike 1 punkti 1 osas märgime lisaks, et seal on koondatud sisuliselt erinevad ametiprivileegid (vaimuliku ja kohtuniku privileeg), mille hoidjad, kaitstavad õigushüved ja privileegist vabastamise kord on erinevad. Normitehniliselt ja süsteemselt oleks meie hinnangul põhjendatud need sätestada eraldi punktidenä.

Samuti vajab täpsustamist sama lõike punktides 2 ja 8 kasutatud väljend „õigusteenuse osutamiseks tema koostatud teave“. Teavet ei „koostata“ klassikalises tähenduses; tegelikult peetakse silmas õigusteenuse osutamise käigus loodud või talletatud materjale (nt märkmed, analüüsid, memod). Selguse huvides soovime kasutada täpsemat sõnastust, mis viitaks õigusteenuse osutamise eesmärgil loodud või talletatud teabele.

- 2) Terminikasutuse osas märgime, et seletuskirja punktis 6.2 viidatakse süütegude menetlejatele, kasutades nende koondmõistena „kohtueelse uurimise asutus“, ehkki KrMS puhul on korrektne mõiste „uurimisasutus“. Palume seletuskirja selles osas täpsustada.
- 3) Eelnõu § 1 punktis 1 esitatud **KrMS § 64¹ lõikes 2** sätestatakse, et ametiprivileeg laieneb ka ametiprivileegiga isikute ameti- või kutsetegevuses vahetult osalevale vajalikule abipersonalile, kellel on seadusest või lepingust tulenev teabe saladuses hoidmise kohustus. Juhime tähelepanu, et vaimulike abipersonali ulatus on seejuures lahti seletamata ning puuduvad ka suunised, kuidas vaimulike puhul vahetult osalevat abipersonali määratleda. Mõistame, et eeltoodu on tingitud tõenäoliselt sellest, et erinevalt teistest ametiprivileegidega ameti- või kutsetegevustest, ei ole vaimulike jaoks mingit ühtset ametistandardit, kuid palume antud kontekstis privilegieeritute skooopi seletuskirjas täpsustada.
- 4) Eelnõukohase KrMS § 64¹ lõike 1 punkti 3 ning § 64² lõike 1 punkti 1 puhul nähtub sõnastusest vastuolu.

Eelnõukohase KrMS § 64¹ lõike 1 punkti 3 kohaselt ei ole teave ametiprivileegiga hõlmatud, kui selle avaldamisega on nõustunud isik, kelle kaitseks on ametiprivileegiga isikule saladuse hoidmise kohustus kehtestatud. Eelnõukohase KrMS § 64² lõike 1 punkti 1 järgi tuleb aga ka nõusoleku alusel saadud teabe avaldamiseks saada luba kohtult.

Seletuskirjast nähtub, et esimesel juhul (KrMS § 64¹ lõige 3) tühistab kliendi nõusolek ametiprivileegi, mistõttu ei ole kohtu luba vajalik, ehkki seletuskirjas ei ole seda otsesõnu märgitud. Teisel juhul (KrMS § 64² lõike 1 punkt 1) on kohtu loa nõudmine siiski vajalik, kuna kohus peab andma hinnangu privileegi hoidja tegevusele ning otsustama, kas ta on oma käitumisega saladuse hoidmisest loobunud. Vältimaks võimalikke vaidlusi selle üle, kas näiteks terviseandmete saamiseks tuleb kohtusse pöörduda ka juhul, kui isik on andnud oma andmete avaldamiseks nõusoleku, tuleks kaaluda seaduse teksti täpsustamist. Alternatiivselt tuleks seletuskirjas selgesõnaliselt märkida, et juhul, kui isik on andnud nõusoleku ametiprivileegiga kaitstud andmete avaldamiseks, ei kohaldu KrMS §-s 64² sätestatud nõuded.

- 5) Eelnõukohases KrMS § 64³ lõike 3 kontekstis kasutatakse mõistet „pitseerimine“, määratledes selle kui teabekandja turvalise pakendamise läbipaistmatusse pakendisse, mis välistab sisuga tutvumise ja võimaldab tuvastada pakendi avamist. Kehtivas KrMS-s kasutatakse mõistet „pitseerimine“ § 67 lõikes 4 teises tähenduses, seostades selle andmete sulgemisega ümbrikusse. Kuivõrd eelnõu jõustumisel peetakse pitseerimise all silmas pakendamist läbipaistmatusse pakendisse, tuleks meie hinnangul õigusselguse huvides kaaluda ka KrMS § 67 lõike 4 muutmist.

Pitseerimisega seoses märgime lisaks, et eelnõu § 1 punktiga 4 täiendatakse KrMS § 88 lõikega 11, mille kohaselt tuleb advokaadilt või kaitsjalt ära võetavad teabekandjad kuni kohtumääruse tegemiseni pitseerida KrMS § 64³ lõikes 3 sätestatud korras. Samas piirdub KrMS § 64³ lõige 3 pitseerimise mõiste avamisega, määratledes selle kui teabekandja turvalise pakendamise läbipaistmatusse pakendisse, mis välistab sisuga tutvumise ja võimaldab tagantjärele tuvastada pakendi avamist, ilma eraldi menetluslikku korda sätestamata.

- 6) Eelnõu §1 punktis 1 esitatud KrMS § 64³ lõikes 4 on reguleeritud vaidlusaluse teabekandja äravõtmise järgset menetlust selliselt, et õigus esitada eeluurimiskohtunikule taotlus teabekandja tagastamiseks, on ette nähtud vaid ametiprivileegiga isikule. Samas eristatakse sama paragrahvi lõikes 1 ametiprivileegiga isikut ja muud KrMS § 64² lõikes 3 nimetatud teabevaldajat. Sellest tulenevalt vajab selgitamist, kas lõikes 4 sätestatud regulatsioon on taotluslikult piiratud üksnes ametiprivileegiga isikuga või tuleks õigusselguse huvides nimetada selles lõikes mõlemad isikud.
- 7) Eelnõu § 1 punktiga 2 muudetakse KrMS § 72 ja esitatakse see uues sõnastuses selliselt, et lõike 2 kohaselt ei ole tunnistajal õigust keelduda ütluste andmisest ametiprivileegiga hõlmatud teabe kohta, mille suhtes on tõendi kogumine lubatud KrMS § 64² alusel. Juhime tähelepanu, et Riigikogu menetluses olevas eelnõus 560 SE kavandatud muudatused KrMS-i §-s 72 võivad käesoleva eelnõu jõustumisel osaliselt kehtetuks muutuda. Lisaks tekib küsimus, kas tervishoiutöötaja ütluste andmise kohustuse erisäte (560 SE) on edaspidi vajalik, arvestades eelnõukohase KrMS § 72 lõike 2 uut sõnastust, mis seob keeldumise õiguse tõendi kogumisega. Soovitame eelnõude omavahelist kooskõla täiendavalt analüüsida.
- 8) Eelnõu § 1 punktiga 8 täiendatakse KrMS-i §-dega 91² ja 91³. KrMS § 91² lõike 5 punkt 3 annab advokatuuri esindajale õiguse kasutada tehnikavahendeid KrMS § 47 lõike 1 punktis 5 sätestatud alustel. Samas seob KrMS § 47 lõike 1 punkt 5 tehnikavahendite kasutamise kaitsekohustuse täitmisega. Seetõttu vajab selgitamist, miks on viidatud nimetatud sättele olukorras, kus advokatuuri esindaja ei täida läbiotsimise juures kaitsekohustust (esindab ju samavõrd süüdistuse huve), ning kas selline viide on sisuliselt põhjendatud või vajab täpsustamist. Kui advokatuuri esindajale on sellist õigust vaja, siis Siseministeeriumi hinnangul võiks selguse huvides advokatuuri esindaja õiguse kasutada tehnikavahendeid sätestada eraldi normis.
- Eelnõukohase KrMS § 91² lõige 10 sätestab, et juhul, kui menetleja leiab, et advokatuuri esindaja on jätnud eriteadmistega isiku kaasamiseks nõusoleku põhjendamatult andmata, võib prokuratuur esitada eeluurimiskohtunikule taotluse eriteadmistega isiku kaasamiseks. Juhime tähelepanu, et sõnad „eriteadmisi vajaval juhul“ on antud kontekstis liigsed.
- 9) Eelnõukohases KrMS § 91³ lõikes 2 sätestatakse, et teavet võib nõuda prokuratuuri taotlusel eeluurimiskohtuniku määruse või kohtumääruse alusel ning see edastatakse otse kohtumääruse teinud kohtule. Sõnastusest ei selgu, et teave tuleb edastada eeluurimiskohtunikule, kui seda nõuti tema koostatud määruse alusel. Arvestades, et KrMS eristab eeluurimiskohtuniku määrust ja kohtumäärust, teeme ettepaneku lõike sõnastust vastavalt parandada.
- 10) Eelnõu § 1 punkti 9 kohaselt täiendatakse KrMS § 107 lõiget 3 teise lausega: „Eksperitiisi tegemisel eksperdi kasutatud eriliiki isikuandmeid tohib eksperitiisiaktis kajastada üksnes eksperdiarvamuse põhjendamisel vältimatult vajalikus ulatuses.“ Arvestades eelnõukohase KrMS § 107 lõike 1 sõnastust, mille kohaselt eksperitiisiaktis märgitakse eksperitiisiakti põhistus ja eksperdiarvamus, pakume lihtsama sõnastuse: „Eksperitiisiakti põhistuses kajastatakse eriliiki isikuandmeid üksnes vältimatult vajalikus ulatuses.“
- 11) Seletuskirjas märgitakse, et eelnõuga luuakse süütegude menetlejatele võimalus koguda terviseandmeid kohtu loal, mida kehtiv seadus ilma patsiendi nõusolekuta ei võimalda.

Esiteks täpsustame, et antud keeld ei tulene siiski otse KrMS-st, vaid Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 1. aprilli 2022. a otsusest asjas nr [1-20-5071](#), mille punktis 30 rõhutatakse kokkuvõtvalt, et igasugune patsiendisaladuse avaldamine ilma selge seadusliku aluseta on ebaseaduslik. Otsuse punktis 23 selgitatakse täiendavalt, et ebaseaduslik on igasugune patsiendisaladuse avaldamine, mille jaoks ei ole kas patsiendi nõusolekut või seadusest tulenevat selget alust, mis omakorda võib olla kahetine – kas andmete avaldamist lubav või selleks kohustav.

Teiseks, juhime tähelepanu probleemile **ja palume selgitusi, kuidas tõlgendada viidatud kohtulahendi valguses tervishoiuteenuste korraldamise seaduse** (edaspidi *TTKS*) **§ 59³ lõiget 7, mille alusel võib tervise infosüsteemist andmeid saada ilma andmesubjekti nõusolekuta erandjuhtudel, nt süüteo- ja kohtumenetluses.** TTKS-is on seadusest tulenev selge alus tervise infosüsteemist andmete väljastamiseks ilma andmesubjekti nõusolekuta. Antud eelnõuga TTKS-i ei muudeta ning seletuskirjas ei selgitata tervise infosüsteemist andmete saamisega seonduvat. Seega jääb ebaselgeks, kas tervise infosüsteemi vastutavale töötajale laieneb ametiprivileeg ehk kas tervise infosüsteemist andmete saamiseks on vajalik kohtu luba. Palume seletuskirja selles osas täiendada. Märkime, et meie hinnangul ei peaks ametiprivileeg laienema kõikidele tervise infosüsteemi andmetele (nt isiku kindlustus või perearst). Kui siiski leitakse, et tervise infosüsteemis olevatele andmetele laieneb ametiprivileeg ja sealt andmete saamiseks on vajalik kohtu luba, siis selguse huvides tuleks TTKS-i vastavalt muuta.

- 12) **Eelnõu §-s 5** kavandatud väärteomenetluse seadustiku (edaspidi *VTMS*) § 32¹, millega piiratakse advokaadi ja kaitsja ametiprivileegi riivega menetlustoimingute lubatavus üksnes seaduses loetletud väärteoasjadele, on põhimõtteliselt põhjendatud ning kooskõlas ametiprivileegi kui õiglase menetluse olulise garantiiga. Samas juhime tähelepanu, et VTMS ei ole menetlustoimingute erisuste sätestamisel järjepidev. Praktikasse on tekitanud tõlgendusküsimusi, millisel õiguslikul alusel ja millises menetluslikus vormis võib ametiprivileegiga hõlmatud teavet sisaldavaid tõendeid väärteomenetluses koguda. Näiteks on VTMS-s eraldi reguleeritud:

- andmete nõudmine sideettevõtjalt (§ 31²);
- läbiotsimise erisused (§ 35).

Ametiprivileegiga hõlmatud teabe kogumise osas on seni tuginetud KrMS-i üldnormidele, ilma et vastav erisus oleks VTMS-s selgesõnaliselt sätestatud. Õigusselguse ja normitehnilise järjepidevuse tagamiseks teeme ettepaneku täiendada VTMS-i eraldi menetlusnormiga, mis sätestaks selgesõnaliselt ametiprivileegiga hõlmatud teabe kogumise alused ja korra väärteomenetluses.

Eelnõu seletuskirjas on põhjendatud ametiprivileegi riive lubatavus valdkondades, kus:

- esineb suurenenud risk advokaadi või kaitsja rolli muutumiseks õigusnõustajast süüteole kaasaaitajaks või kaastäideviijaks;
- väärteoga tekitatud kahju või oht ühiskonna turvalisusele on kõrge;
- väärteo eest ettenähtud karistuse ülemmäär on võrreldav kuriteo eest kohaldatava rahalise karistusega.

Palume Justiits- ja Digiministeeriumi seisukohta, kas nimetatud kriteeriumidele vastavad ka võrdõiguslikkuse vastased väärteod, sh vaenu õhutamine ning rahvusvaheliste kuritegude toetamine ja õigustamisega seotud rikkumised. Ka Justiits- ja Digiministeeriumi poolt kooskõlastamisele esitatud karistusseadustiku ja kriminaalmenetluse seadustiku muutmise seaduse (vaenu õhutamine ja vaenumotiiviga kuriteod) eelnõu seletuskirjas on sõnastatud, et nimetatud teod võivad oluliselt

kahjustada ühiskondlikku turvalisust, põhiõiguste kaitset ning demokraatlikku õigusriiki.

Kokkuvõttes toetame eelnõu üldist eesmärki ja suunda, kuid peame oluliseks eespool toodud küsimuste lahendamist enne eelnõu edasist menetlemist. Oleme valmis täiendavateks aruteludeks ja täpsustusteks.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Igor Taro
siseminister